

Степан Янковський

СЛАВНИЙ РІД АНТОНОВИЧІВ: ВКЛАД У СКАРБНИЦЮ ІСТОРІЇ І КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

У місті Долині, що на Івано-Франківщині, народились відомі в Україні і світі Омелян і Мирослав Антоновичі. Перший – громадсько-політичний діяч, член ОУН, борець за Українську державу, політв'язень польських і німецьких катівень та меценат-благодійник. Другий – оперний співак (баритон), композитор, музикознавець, доктор музикології, організатор і диригент *Візантійського хору*. Про першого і другого є чимало опублікованих вартісних матеріалів, обидва видали свої «Спогади». Як Омелян Антонович, так і Мирослав Антонович у перших частинах своїх спогадів з глибокою любов'ю писали про своє дитинство і юні роки у родинному колі, про терени рідного міста.

Омелян Антонович відомий широкому загалу як засновник міжнародної Фундації Омеляна і Тетяни Антоновичів, яка здобула свій авторитет престижними літературними і науковими нагородами, а також наданням стипендії і грошових дотацій для здійснення українознавчих проєктів. Його книга «Фундація Омеляна і Тетяни Антоновичів» (Київ – Вашингтон, 1999) – це документальна розповідь про створення фундації, сферу її діяльності у 1981–1988 роках, а також тексти виступів лауреатів фундації. У вісімдесятих роках стали лауреатами і одержали премії 40 осіб і газета «Літературна Україна». Серед них Роберт Конквест, Василь Стус, Юрій Шевельов, Богдан Гаврилишин, Збігнев Бжезінський, Ярослав Дашкевич, Василь Барка, В'ячеслав Брюховецький, Орест Субтельний, Ліна Костенко, Іван Дзюба, Микола Жулинський, Іван Драч... Наступними стали Роман Іваничук, Оксана Забужко та ін. У 2010 р. премії отримали дві громадянки Польщі – Богуміла Бердиховська та Олександра Гнатюк, які було вручено у США. Теперішню Фундацію очолює племінник О. Антоновича Ігор Воевідка, а журі із присудження премій – доктор Марта Богачевська-Хомяк. До речі, йде підготовка до випуску другої книги «Фундація Тетяни і Омеляна Антоновичів». У ній, крім лауреатів, будуть поміщені й матеріали О. Антоновича про рідну Долину.

Родини обох Антоновичів були типовими для галицької інтелігенції першої половини ХХ ст., вони стали дзеркалом ментальності галицького інтелігента, його порядності, високих покликань і культури, щирого патріотизму, високого духу, вихованого на традиціях християнської моралі. Такі родини росли свідомих українців, патріотів рідного краю, активістів громадських і політичних об'єднань, зокрема «Січі», «Сокола», «Просвіти», добровольців січового стрілецтва, членів ОУН і УПА. Прикладом можуть слугувати українські родини Антоновичів і зокрема їх представники – Омелян і Мирослав.

Жили на околиці м. Долини дві гілки спільного кореня Антоновичів. Дід Омеляна Антоновича Василь, син Івана, жив на Одиниці. Баба родом з м. Долини – Катерина Романчукевич. Родина вирощувала хліб насущний. 1907 р. тато Омеляна Микола одружився з етнічною німкою Єлисафетою Бернгардт, продав дідівщину на Одиниці (окраїні міста) і перейшов жити в центр м. Долини. У батьків Омеляна Антоновича було четверо дітей: Тарас (1908 р. н.), Роман (1909 р. н.), Ірина (1911 р. н.) і Омелян (1914 р. н.). Про Тараса, Романа й Ірину та їх нащадків відомостей обмаль.

Батько Омеляна Микола Антонович і мама відомого борця за Українську Державу, соратника Євгена Коновальця, члена центрального проводу ОУН, захисника Степана Бандери на судовому процесі у Варшаві у справі атентату польського міністра внутрішніх справ Б. Перацького, політв'язня польських, німецьких і совєтських тюрем і концтаборів Володимира Горбового – рідні брат і сестра. Отже, О. Антонович і В. Горбовий – двоюрідні брати.

Друга гілка Антоновичів (родина Мирослава) жила на Оболоні, другій окраїні міста Долини. Батько Омеляна Антоновича Микола і батько Мирослава Антоновича Іван працювали урядовцями у долинському суді. І Омелян, і Мирослав – наймолодші діти у своїх родин. У батьків Мирослава (Івана Антоновича і Катерини Горбової з дому) було п'ятеро синів: Богдан (1906–1986), Андрій (1907–1945), Адам (1908–1992), Євген (1910–1973), Мирослав (1917–2006). Ще один хлопчик на ім'я Левко помер маленькою дитиною.

У своїх «Спогадах» Омелян Антонович пише: «Жила в Долині, на Оболоні, ще одна родина Антоновичів, наші дальші кривні. Це був Іван Антонович, також державний урядовець, здається судового чи скарбового уряду. У нього було п'ятеро синів. Богдан – інженер-агроном, Андрій – юрист, Адам – педагог, Євген – священник, Мирослав – музика, пізніше знаний організатор, диригент голландського «Візантійського хору». Наскільки ми всі, долинські Антоновичі виходили від одного кореня, не знаю. Знаю лише, що якимось ми були споріднені (О. Антонович. Спогади, т. I, с. 12, Київ–Вашінгтон, 1999). Ймовірно, що батьки Омеляна і Мирослава були двоюрідними братами.

Доля розпорядилась так, що з цих славних родин відомими в Україні і світі стали лише Омелян і Мирослав Антоновичі. Та без опіки і порад батьків, взаємопідтримки братів, тих, хто їх навчав і виховував, без середовища, в якому зростали і формувались як особистість, не здобули б вони такого визнання, пошанівку і слави у рідному краї і світі. Так, в часи дитинства і юності М. Антоновича у Долині були родинні оркестри Аліськевичів, Пачовських, Гладіїв, Креховецьких, Кіндзельських. У «Рідній Школі» при товариствах «Сокіл» і «Боян» працювали хори. Користувалися популярністю й інструментальна музика (Аліськевичі – на скрипці, Хом'яки – на фортепіано). Вражав усіх церковний хор, яким керував п. Брик. Керував хором і брат Євген. До речі, в народних школах, зокрема приватній учительській семінарії Українського Педагогічного Товариства у Долині, обов'язковими для вивчення предметами, крім релігії, історії, конституції держави і краю, історія природи та інших, були музика та співи, а також гра на скрипці.

У Долині славився співом Левко Любачівський, та й сама родина Мирослава Антоновича нагадувала справжній хор. Мама володіла прекрасним голосом – сопрано, Богдан – басом, Євген – тенором, Мирослав – альтом. До речі, Євген був вищий за своїх братів, білявий, багатогранно обдарований, музикальний (грав на скрипці), писав вірші, малював, зокрема портрети, володів іноземними мовами. Закінчив польську гімназію в м. Долині, студіював теологію у Великій духовній семінарії м. Львова. У 1934 р. отримав парафію в селі Бурканів теперішнього Терновлянського району Тернопільської області. Це велике село, з присілками, поділене на дві частини рікою Стрипа. У 1939 р. у Бурканові проживало 700 великих родин. О. Євген оселився в парафіяльному будинку разом з матір'ю, служив

помічником о. декана Сендецького в церкві Преображення Господнього, яка спочатку належала до села Золотники.

Отець Євген багато уваги приділяв вихованню молоді на християнських засадах в патріотичному дусі, організував хор, оркестр. Брав активну участь у суспільно-культурному житті села і краю, дискусіях на політичні теми, відстоюючи все українське. Любив город, сам вирощував квіти. У 1945 р. о. Євген переїхав з Бурканова разом з матір'ю на Івано-Франківщину в село Рахиню Долинського району, де мав теж парафію. У 1950 р. був заарештований і без суду висланий до Сибіру. Якраз у цьому році був ліквідований Гошівський монастир ЧСВВ і репресовано багато священиків УГКЦ.

Богдан навчався у м. Сколе, де батько деякий час працював урядником суду, ходив до гімназії м. Долини та Перемишля, яку там успішно закінчив. Потім навчався у Львівській політехніці, писав наукові праці. Брав активну участь у національно-культурному житті Галичини, керував хором «Боян», грав на мандоліні. В «Енциклопедичному довіднику», виданому у Сіднеї 2001 р. («Українці Австралії»), зазначено, що Антонович Богдан – інженер, активний член УКТК і УГ Сіднея при Народному домі.

Адам теж закінчив польську гімназію у Долині, був спортсменом. Навчався у Львівському університеті, викладав у державній гімназії м. Львова, був настоятелем Львівської Малої семінарії, де організував гурт «Відродження», який об'їздив з концертами і виставами всю Галичину, працював у керівництві «Сокола-Батька». Перебував на польському фронті у Другій світовій війні, потрапив у німецький полон. Опісля працював в Українському Центральному Комітеті педагогом-фізкультурником Генеральної Губернії.

Андрій теж народився у м. Сколе, закінчив гімназію у Перемишлі, студіював право у Львівському університеті. Був лагідної вдачі, мав чудову пам'ять. Український патріот-підпільник, член ОУН, розповсюджував підпільну газету «Сурма». Був одружений з Іванною Грицей. Деякий час проживав у Львові. Сидів у польських, німецьких і советських тюрмах і концтаборах, на знак протесту оголошував голодування. Працював лісничим Рожнятівського лісгоспу. У 1944 р. заарештований і військовим трибуналом засуджений до смертної кари, яка була замінена довічними каторгами в Сибіру, де і помер у 1945 р. Серед звинувачень була і участь у праці товариства «Сокіл».

Роки дитинства, навчання і праці Мирослава Антоновича як у рідному краї, так і на чужині розкриті у його спогадах, які є дуже цінними. Багато у них згадок і про історію Долини, маловідому чи призабуту. Із спогадів довідуємось, що Мирослав Антонович був очевидцем комуністичних злочинів після відходу більшовиків 1941 р.: «вдень і вночі, наяву і увісні, чулися голосіння українських матерів і дітей за своїми рідними, що стали жертвами звірячого терору. У Львові лунали похоронні дзвони, по вулицях ходили траурні процесії-походи, цвинтарі наповнювалися новими могилами українських жертв радянського терору. Чи не найвеличнішою траурною процесією у ці перші дні після відходу більшовиків були похорони Юрія Шухевича». Мирослав Антонович згадує, що і він ніс домовину Юрія Шухевича (рідного брата командира УПА Романа Шухевича) в останню дорогу.

З великим піднесенням слухав звістку про відновлення Української держави 30 червня 1941 року.

Внаслідок лихоліття світових воєн, приходу в Західну Україну советської влади та переслідувань і арештів української інтелігенції, патріотів-націоналістів, зла доля розвіяла родини Антоновичів по різних кутках білого світу. Омелян Антонович зі своєю дружиною Тетяною прожив багато років у США, був їх громадянином. Поховане подружжя Антоновичів у родинному склепі Лопатинських на Личаківському кладовищі Львова.

Складною була доля синів Івана Антоновича: Богдан доживав свого віку аж в Австралії, Адам – у США, Мирослав – у Голландії. Андрій – жертва комуністичних катівень Сибіру, де і помер. Лише о. Євген, в'язень сумління, після 17-річного заслання у московських концентраційних таборах з підірваним здоров'ям, самотнім повернувся в Долину. Та советська влада заборонила йому виконувати душпастирські обов'язки, і він був вимушений працювати фізично. Змучений страдницьким життям, у 1973 р. відійшов у вічність і був похований на долинському кладовищі неподалік рідного обійстя. Всі інші сини Івана Антоновича спочивають вічним сном на чужині.

Доля так розпорядилася, що з двох гілок Антоновичів лише син Андрія Антоновича – Богдан з дружиною проживають у м. Долині на Оболоні.

В Андрія Антоновича та Іванни з дому Грицей народилось двоє дітей: Богдан (1937 р. н.) і Марта (1938 р. н.). Ще малим Богдан жив то у баби (Катерини Горбової з дому), то з мамою в Рахині, де стрийко о. Євген мав парафію, куди переїхав з Бурканова у 1945 р. Батько Андрій мав намір віддати сина Богдана до школи у селище Рожнятів, де працював лісничим. Та мрії не здійснились, бо 1 вересня 1944 року був заарештований... Та все ж Богдан здобув вищу освіту, закінчив Харківський інститут інженерів залізничного транспорту.

Його сестра Марта закінчила Івано-Франківський медичний інститут у 1959 р. За призначенням працювала у м. Луганську лікарем. У 1960-х роках загинула біля Дніпропетровська разом з чоловіком і дитиною в авіакатастрофі (коли летіла додому на час відпустки). Богдан Андрійович має двох дочок: Марину і Лілю. Марина Антонович і Ліля Шарманська (з дому Антонович) закінчили Львівський університет імені Івана Франка, факультет прикладної математики. Марта працює педагогом у м. Львові, Ліля – фінансистом Ощадбанку в Івано-Франківську.

Мирославу Антоновичу довелося пережити смерть усіх своїх братів. І тільки йому з-серед братів-емігрантів на схилі літ щастило приїжджати з далекої Голландії в рідний край, бувати на обійстю своїх батьків, бесідувати в родинному колі, відвідати могилу брата о. Євгена, що неподалік Оболоні на окраїні рідного міста, та з сльозами на очах зговорити «Отче наш». З усіх нащадків найчастіше відвідує рідну землю своїх предків – старовинне галицьке місто Долину – син Мирослава Антоновича Роман, щоб замилуватись традиціями та звичаями галичан, дорогою для його батька українською піснею. За це йому низький уклін і щира вдячність його земляків і, зокрема, від автора цих рядків. Вдячність за пошанування пам'яті славного роду Антоновичів.

